

УДК 378.6.046-021.68:37.016:004

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ

Пташник Зорина

**Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і
методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки
життєдіяльності Царенко О.М.**

Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені

Володимира Винниченка, м. Кропивницький, Україна

У статті акцентується увага на частковому вирішенні проблеми протиріч, зумовлених поширенням віртуальних освітніх, навчальних і соціальних мереж та недостатнім їх використанням у процесі навчання й виховання учнів. Розкриваються передумови розвитку інформаційно-цифрової компетентності учнів завдяки використанню соціальних мереж на уроках трудового навчання. Інформаційно-комунікаційні технології та мережеві ресурси розглядаються як ефективні засоби надання вільного доступу учнівській молоді до якісної освіти в умовах закладу загальної середньої освіти.

***Ключові слова:** трудове навчання, інформаційно-цифрова компетентність, мережеві ресурси.*

**Formation of informational and digital competency of teachers in lessons of
labor education**

Z. Ptashnyk

**Scientific supervisor: candidate of pedagogical Sciences, associate Professor,
Department of theory and methodology of technological training, health and
safety Tsarenko O.M.**

*The Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University,
Kropyvnytsky, Ukraine*

The article focuses on the partial resolution of the problem of contradictions caused by the spread of virtual educational, educational and social networks and their inadequate use in the process of teaching and upbringing of students. The preconditions for the development of informational and digital competency of students through the use of social networks in the lessons of labor training are revealed. Information and communication technologies and network resources

are considered as effective means of providing free access of students to quality education in the conditions of the institution of general secondary education.

Key words: *work training, information and digital competence, network resources.*

Постановка проблеми. За сучасних умов інтенсивного розвитку Інтернет-технологій та інформатизації суспільства проблема формування інформаційно-цифрової компетентності (ІЦК) підростаючого покоління в школах набуває все більшої актуальності. Адже вона виступає одним з потужних чинників успішності навчальної, професійної, суспільної та інших видів діяльності молодого людини. Інформаційно-цифрова компетентність передбачає впевнене та водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій і мережевих ресурсів для створення, обробки, пошуку, обміну інформацією на уроках і в позаурочний час.

Відповідно, для успішної адаптації в сучасному інформаційному суспільстві важливо навчити учнів застосовувати інформаційно-цифрові технології (ІЦТ) для набування нових знань та їх практичної реалізації, критично осмислювати та використовувати інформацію, що передбачає оволодіння засобами інформаційних комунікацій під час навчальних занять у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), зокрема на уроках з трудового навчання.

Аналіз досліджень і публікацій. Сьогодні в столітті бурхливого інформаційного прогресу і стрімких змін в галузі освіти нагальною потребою є формування та розвиток інформаційно-цифрової компетентності як учнів, так і вчителів. У цьому напрямі важливим джерелом нашого дослідження стали праці В. Бикова, Ю. Богачкова, С. Литвинової та багатьох інших вчених. Зокрема, С. Литвинова у своїх працях звертає увагу на такі ефективні засоби формування інформаційно-цифрової компетентності суб'єктів освітнього процесу, як мережеві ресурси [3].

Разом з цим, значну увагу створенню ресурсного центру дистанційної освіти для закладів загальної середньої освіти приділяють Ю. Богачков, О. Коневщинська, О. Пінчук, А. Манако та багато інших дослідників [1; 4].

Проте, проведений аналіз науково-педагогічних праць показав, що дослідники недостатню увагу звертають на проблему формування ІЦК учнів на уроках трудового навчання та недооцінюють роль цього навчального предмета. У XXI столітті вчитель трудового навчання в новій українській школі повинен не тільки забезпечити школярів навчальним матеріалом згідно програми, а й навчити їх орієнтуватися в значних потоках інформації, обирати потрібну інформацію та її систематизувати, розвивати в учнів вміння працювати з медіазасобами, вирішувати проблеми, спрямовані на саморозвиток, творчість і допитливість.

Метою статті є дослідження методичних особливостей формування інформаційно-цифрової компетентності учнів на уроках трудового навчання.

Виклад основного матеріалу. Як зазначав В. Сухомлинський, «... кожна дитина неповторна й талановита по-своєму, необхідно лише створити належні умови для її реалізації» [6, с. 85]. Урок є основним елементом освітнього процесу, тому в системі формування продуктивного культурно-освітнього середовища учнів на засадах компетентнісного підходу істотно змінюється його функція та форма організації [5, с. 67].

Результати вивчення та аналізу шкільної практики, методичних і наукових джерел дозволив виокремити суперечності між недостатнім рівнем сформованості ІЦК педагогів і вихованців та об'єктивною необхідністю розвитку ключових компетентностей вчителів та учнів. У сучасних дослідженнях вчені зазначають, що подолати ці суперечності можливо лише за умови ефективного використання інформаційних засобів мережових комунікацій. При цьому їх основною перевагою є інтерактивність, яка надає можливості для залучення учнівської молоді до якісних продуктивних дій з удосконалення знань, навичок, умінь, способів діяльності та сприяє створенню комфортних умов для навчання [4].

Як показує практика, такий підхід є дієвим способом реалізації компетентнісного підходу в школі взагалі, та на уроках трудового навчання, зокрема. Це пов'язано з проектно-технологічною діяльністю учнів, яка є

провідною на уроках трудового навчання і яку повинен організовувати вчитель на належному рівні.

Доцільно зазначити, що окремі елементи інтерактивного навчання розкриті не лише у працях В. Сухомлинського, але й у творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. ХХ століття (В. Шаталов, Є. Ільїн, С. Лисенкова, Ш. Амонашвілі та багато інших). Водночас, сучасні дослідження, які проводилися провідними педагогічними інституціями демонструють певну закономірність: якщо в процесі занять з трудового навчання вчителі використовують інформаційно-цифрові технології, то це сприяє:

- підвищенню активності дітей на уроках;
- швидкому засвоєнню учнями навчального матеріалу;
- підвищенню інформаційної культури учнів, емоційного, позитивного та поведінкового ставлення до уроків трудового навчання та до інших навчальних предметів;
- перетворенню учня із об'єкта в суб'єкт навчання, коли в освітньому процесі він відчуватиме себе активним його учасником.

Проведений аналіз літератури показав, що використання інформаційно-цифрових технологій в освітньому процесі ЗЗСО є важливим засобом унаочнення навчального матеріалу, розвитку у школярів творчих здібностей та їх пізнавальної активності й самостійності, підвищення зацікавленості процесом здобування нових знань, формування в них інформаційної культури і здатності до аналітичного мислення. Разом з цим, ІЦТ дають можливість вчителю оперативно оцінювати здобутки учнів (тематичний і підсумковий контроль знань), коригувати їх діяльність тощо.

Отже, використання ІЦТ у процесі планування, організації та проведення уроків з трудового навчання дає можливість:

- активізувати когнітивно-креативну діяльність учнів;
- індивідуалізувати процес навчання;
- здійснювати в школі моніторинг учнівських результатів навчання;

- створювати комфортні для учнів психологічні умови при тестуванні (у процесі проведення контролю та здійснення самоконтролю);
- використовувати інформаційну базу глобальної мережі Інтернет та локальні шкільні мережі.

Крім цього, інформаційно-цифрові технології сприяють реалізації на уроках трудового навчання міжпредметних зв'язків. Зокрема, бесіди з учителями та власні спостереження за діяльністю учнів показали, що праця школярів у навчальних майстернях стає більш творчою і згуртованою, а вміння застосовувати знання з інших предметів у процесі виконання практичних завдань з трудового навчання свідчать про глибоке розуміння програмного матеріалу.

Практика організації трудового навчання й виховання школярів переконує, що використання інформаційно-цифрових технологій на уроках сприяє вдалому поєднанню ігрової, пізнавальної та експериментально-дослідницької активності, забезпечує належну мотивацію учнівської молоді. При цьому, як зазначає Р. Лещук, ефективними методичними прийомами, які доцільно використовувати педагогам, є:

- оголошення теми у варіативних модулях (історичні відомості, фото зразків виробів тощо);
- повідомлення основної інформації з теоретичного матеріалу на комбінованому уроці;
- демонстрування технологічної послідовності виготовлення виробу (застосування конкретної технології);
- закріплення набутих знань та нового навчального досвіду [2].

Ефективність раціонального використання інформаційно-цифрових технологій в школі на уроках трудового навчання зумовлюється ще й тим, що скорочується час вивчення учнями заданого вчителем теоретичного матеріалу; у них з'являється вільний час для творчої практичної роботи та усунення наявних прогалин у знаннях, актуалізації раніше вивченого матеріалу. Крім цього, у випадку виникнення труднощів під час виконання домашнього

завдання, учень за допомогою комп'ютера і мережевих ресурсів може самостійно знайти необхідну інформацію, звернутися за допомогою до вчителя тощо.

Використання ІЦТ у процесі трудового навчання учнів, створює додаткові можливості для більш предметного ознайомлення з технікою (зокрема, комп'ютерною) та її застосуванням у сучасному виробництві. Це сприяє розширенню в учнів світогляду, розвитку обізнаності в різних галузях життя, подолання проблем сучасного виробництва. Необхідність використання ІЦТ на уроках трудового навчання пов'язана з розв'язанням цілого комплексу дидактичних завдань, котрі спрямовані на глибоке засвоєння школярами змісту програмного матеріалу (методичні особливості наочних посібників, поданих за допомогою ІЦТ; отримання школярами додаткової інформації з мережевих джерел; перегляд майстер-класів; організація творчої діяльності учнів; проведення об'єктивного контролю знань тощо).

Результати проведеного аналізу науково-методичних джерел показують, що якість засвоєння навчального матеріалу та здобування міцних знань учнями залежить не тільки від об'єктивних факторів (змісту й структури матеріалу, використання різних форм і методів навчання, тривалості навчання), але й від суб'єктивного відношення учня до конкретного навчального матеріалу та шкільного освітнього процесу, в цілому. Отже, використання ІЦТ у процесі трудового навчання учнів надає можливість впливати не лише на мотивацію школярів, але й викликати додаткову зацікавленість за рахунок застосування на уроці сучасної комп'ютерної техніки і мережевих ресурсів, з можливостями яких вони вже частково ознайомлені [2, с. 124].

Таким чином, раціональне поєднання ІЦТ з традиційними засобами і методичними прийомами на уроках трудового навчання забезпечує позитивний педагогічний ефект, сприяє підвищенню інтересу учнів до навчання, їх активності, допомагає вирішувати завдання формування та корекції особистісних якостей учнів, а в кінцевому результаті – формує інформаційно-цифрову компетентність школярів.

Висновки та перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Проведене дослідження дає можливість сформулювати такі висновки:

- одним із головних завдань сучасної шкільної освіти є формування інформаційно-цифрової компетентності учнів, що актуалізує обрану тему дослідження;

- необхідність формування інформаційно-цифрової компетентності учнів на уроках трудового навчання засобами ІЦТ зумовлює потребу в конкретизації понятійного апарату; зокрема, під соціальними мережами, які доцільно використовувати в освітньому процесі, доцільно розуміти інтернет-програми, що допомагають учням і педагогам встановлювати зв'язки та спілкуватися;

- ефективною умовою формування інформаційно-цифрової компетентності учнів є організаційно-методичне та технічне забезпечення використання соціальних мереж на уроках трудового навчання в основній школі;

- основними дидактичними перевагами мережевих ресурсів порівняно з іншими засобами є підвищення мотивації учнів, активізація їх навчально-пізнавальної діяльності та забезпечення вільного доступу до якісної освіти.

Перспективи подальших пошуків пов'язані з розробкою методики формування інформаційно-цифрової компетентності учнів на шкільних уроках та оновлення навчально-методичного забезпечення трудового навчання як шкільного предмета.

Список літератури

1. Коневщинська, О. Е. Організаційні заходи створення ресурсного центру дистанційної освіти для загальноосвітніх навчальних закладів [Електронний ресурс] / Коневщинська О. Е. // Електронна бібліотека НАПН України – 2013. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/1344>.

2. Лещук, Р. М. Використання відеоматеріалів для ефективності вивчення теоретичного матеріалу // Трудове навчання в школі. – № 11(35). – 2011. – С. 7–10.

3.Литвинова, С. Г. Мережа як засіб формування ІКТ компетентностей вчителів-предметників [Електронний ресурс] / Литвинова С. Г. // Електронна бібліотека НАПН України – 2011. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/224>.

4.Організація середовища дистанційного навчання в середніх загальноосвітніх навчальних закладах : посібник / [Богачков Ю. М., Биков В. Ю., Пінчук О. П., Манако А. Ф. та ін. ; наук. ред. Богачков Ю. М.]. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 160 с.

5.Пометун, О. І. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти // Рідна школа. – 2005. – № 1. – С. 65–69.

6.Сухомлинський, В. О. Людина неповторна. Вибрані твори в 5-и томах / Василь Олександрович Сухомлинський. – Т. 5. – К. : Рад. школа, 1977. – С. 80–96.